

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

1^η ΕΝΟΤΗΤΑ

Θέμα: ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ

Περιγραφή: Η Νέα Ελληνική γλώσσα προήλθε από την Αρχαία Ελληνική και είναι αποτέλεσμα συνεχούς εξέλιξης μέσα στους αιώνες. Η συγγένεια της Αρχαίας Ελληνικής και της Νέας Ελληνικής είναι σαφής, αρκεί να δούμε πόσες λέξεις και καταλήξεις, σημασίες της αρχαίας γλώσσας επιβιώνουν μέχρι τις μέρες μας ή πόσες φράσεις αρχαίας και αρχαιοπρεπείς λόγιες χρησιμοποιούνται σήμερα στο γραπτό ή προφορικό λόγο της Νέας Ελληνικής.

Σκοπός

Να γνωρίσουν με καινοτόμες προσεγγίσεις οι μαθητές/τριες το ταξίδι των λέξεων της ελληνικής γλώσσας μέσα στο χρόνο.

Στόχοι

Γνώση: -Να γνωρίσουν οι μαθητές τι είναι η ελληνική γλώσσα

Κατανόηση: Να απαντούν στην ερώτηση <γιατί μαθαίνω τα αρχαία ελληνικά >

Εφαρμογή: Να εξηγούν τις σημασίες αρχαίων λέξεων -εκφράσεων που χρησιμοποιούνται και σήμερα

Ανάλυση: Να κατανοήσουν την έννοια των αντιδανείων

Γνώση: Να γνωρίσουν τα παλαιότερα γραπτά μνημεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Σύνθεση: Να κατανοήσουν τη σύνθεση του φοινικικού και ελληνικού αλφαβήτου

Σύνθεση: Να κατανοήσουν τη δημιουργία των διαλέκτων της αρχαίας ελληνικής γλώσσα και τις συνθήκες που τις δημιούργησαν

Διδακτικές-μαθησιακές δραστηριότητες

Οι μαθητές γνωρίζουν τι είναι η αρχαία ελληνική γλώσσα

Η γλώσσα δεν είναι κάτι σταθερό και αμετάβλητο, αυστηρά οριοθετημένο, αλλά ένα όργανο ζωντανό, που εξελίσσεται διαρκώς με την πάροδο του χρόνου, την εξέλιξη του πολιτισμού και με τις επιρροές που δέχεται από άλλες γλώσσες.

Η Νέα Ελληνική αποτελεί εξέλιξη της Αρχαίας Ελληνικής, μιας από τις παλαιότερες γλώσσες (δημιουργήθηκε πριν 4000 χρόνια). Οι δεσμοί της Αρχαίας Ελληνικής με τη Νέα Ελληνική διακρίνονται σαφώς με αρχαίες λέξεις και φράσεις που έχουν επιβιώσει αυτούσιες, όπως π. χ. ενώπιος ενωπίω, εν ρητή οφθαλμού, έρωσ ανίκατε μάχαν...

Η ελληνική γλώσσα πρόσφερε λέξεις και ρίζες σε όλες τις σύγχρονες ευρωπαϊκές γλώσσες, μέσω της Λατινικής που πέρασε στα ιταλικά, αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά...

Οι περισσότεροι επιστημονικοί όροι με χαρακτηριστικό παράδειγμα τους όρους της Ιατρικής, προέρχονται από λέξεις της αρχαίας ελληνικής.

Πράγματι, λοιπόν, οι επιστήμες μιλάνε αρχαία ελληνικά!!!!

Δεν είναι μόνο η ιατρική, όπως θα διαπιστώσατε, που διαθέτει πλήθος ελληνικών όρων. Ο χώρος των επιστημών, ιδιαίτερα των θετικών, έχει κατακλυστεί από λεκτικά συστατικά της Αρχαίας Ελληνικής, η οποία με φορέα την αγγλική έχει διεισδύσει σε πολλές λατινογενείς γλώσσες. Σίγουρα λοιπόν καταλαβαίνετε τι σημαίνουν οι παρακάτω επιστημονικοί όροι!

- Συμπληρώστε τη σημασία τους και προσθέστε όρους που γνωρίζετε στα κενά κελιά (σκεφτείτε σχολικά μαθήματα και την αγγλική τους ονομασία) :

electrolysis		protoplasm		zymosis	
cylindrical		pterodactyl		xylograph	
magnet		Helium		thermometer	
atomic		xenophobia		pyrotechnics	
atheism		pyromania			
autopsy		pragmatism			
analytical		zoology			
theological		xylophone			
atmosphere		oxygen			
autobiography		telegram			

<Γιατί μαθαίνω τα αρχαία ελληνικά;>

- 1) Η μάθηση των αρχαίων ελληνικών αποτελεί σπουδαίο διανοητικό γύμνασμα
- 2) Η κατανόηση της δομής ενός κειμένου αρχαίων ελληνικών οξύνει τη σκέψη του μαθητή
- 3) Εξερευνά τη σημασία των λέξεων στο πέρασμα του χρόνου
- 4) Η αρχαία ελληνική είναι πρόγονος της Νέας Ελληνικής και αποτελεί τις ρίζες του γλωσσικού πολιτισμού μας.

Φράσεις από τα Αρχαία Ελληνικά που χρησιμοποιούμε σήμερα

Αιδώς Αργείοι

- όταν θέλουμε να καταδείξουμε αισθήματα ντροπής αναφερόμενοι σε κάποιον άλλο. Ειπώθηκε από τον Αϊαντα (σε έντονο ύφος) προς τους Αργείους κατά τη διάρκεια του Τρωικού πολέμου, με σκοπό να τους ανυψώσει το ηθικό όταν ο Αχιλλέας αποχώρησε από τη μάχη. (Ομήρου Ιλιάδα – Ε 787)

Αντίπαλον δέος

- όταν αναφερόμαστε σε ισχυρό αντίπαλο. (Θουκυδίδης – Γ 11)

Από μηχανής θεός

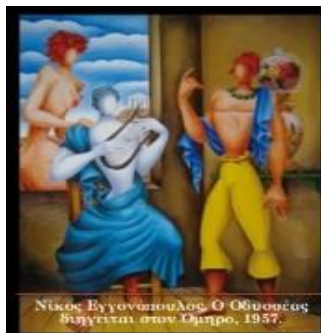
- μη αναμενόμενη βοήθεια – λύση – συνδρομή σε κάποιο πρόβλημα ή δύσκολη κατάσταση. Προέρχεται από θεατρικό τέχνασμα στην αρχαία Ελλάδα που χρησιμοποιούσαν οι τραγικοί ποιητές όταν ήθελαν να δώσουν διέξοδο στη πλοκή του έργου και στο οποίο κατά τη διάρκεια της παράστασης εμφανιζόταν ένας Θεός επάνω σε εναέρια κατασκευή (γερανός).

Μιλώ Νέα Ελληνικά;

Μιλούσε ο Όμηρος νέα ελληνικά;

Στο προοίμιο της «**Οδύσσειας**», που ακολουθεί στην επόμενη διαφάνεια, να βρεις και να κυκλώσεις λέξεις που χρησιμοποιούνται και στη Νέα Ελληνική με την ίδια σημασία.
(α 1-10)

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη, ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε· πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω, πολλὰ δ' ὃ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα ὄντα κατὰ θυμόν, ἀρνύμενος ἣν τε ψυχὴν καὶ νόστον ἐταίρων. ἄλλ' οὐδ' ὣς ἐτάρους ἐρρύσατο, ἰέμενος περ· αὐτῶν γὰρ σφετέρῃσιν ἀτασθαλίῃσιν ὄλοντο, νῆπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἥλιου ἦσθιον· αὐτὰρ ὁ τοῖσιν ἀφείλετο νόστιμον ἦμαρ. τῶν ἀμόθεν γε, θεά, θύγατερ Διός, εἰπέ καὶ ἡμῖν.

Τι είναι τα αντιδάνεια;

Αντιδάνεια ονομάζονται οι λέξεις μιας γλώσσας, οι οποίες, αφού εισαχθούν ως δάνεια σε μία άλλη, ξένη γλώσσα και προσαρμοστούν μορφολογικά και φωνολογικά, στους κανόνες της επιστρέφουν διαφοροποιημένες στη γλώσσα από την οποία ξεκίνησαν, π. χ. αμπάρι <τουρκ. ambar<ελληνικά, εμπόριον

Ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα είναι η αντίστροφή λέξεων που χρησιμοποιούμε στη Νέα Ελληνική και θεωρούνται δάνεια από ξένες, ενώ στην πραγματικότητα είναι ελληνικές λέξεις που... ταξίδεψαν και επέστρεψαν στον τόπο τους. Πρόκειται για **αντιδάνεια**, όπως είναι π.χ. η λ. «καναπιές» < γαλλ. canapé < λατ. coporeum < ελλ. κωνοπέιον, η λ. «πέναλι» < μεσαιων. λατ. roenalitas < λατ. roenalis < λατ. roena < ελλ. ποιμή.

Επιστρατεύοντας τις γνώσεις και τη φαντασία σας (στην ανάγκη συμβουλευτείτε το λεξικό!), προσπαθήστε να βρείτε την ελληνική ρίζα των παρακάτω αντιδανείων:

Αντιδάνειο	Άμεση ξενική προέλευση	Απώτερη ελληνική προέλευση
γκράφιτι	ιταλ. graffiti	
διαμάντι	ιταλ. diamante	
μπράτσο	βεν. braccio/ ιταλ. braccio	
ταλέντο	ιταλ. talento	
τζιρος	ιταλ. giro / βεν. ziro	
μπουντρούμι	τουρκ. bodrum	
μπαρούτι	τουρκ. barut	
καμινάδα	βεν. caminada	
μιούζικαλ	αγγλ. musical	
καρτέλα	ιταλ. cartella	
κορδέλα	βεν. cordela	

Η καταγωγή του ελληνικού αλφαβήτου

Όνομα σημερινό	Φθόγγος ήχος	Μικρή σημερινή	Μικρή ελληνική	Φθόγγος ήχος	Όνομα ελληνικό
1	άλφα	Α	Α	α	άλφα
2	βήτα	Β	Β	β	βήτα
3	γάμμα	Γ	Γ	γ	γάμμα
4	δέλτα	Δ	Δ	δ	δέλτα
5	επί	Ε	Ε	ε	επί (φιόν)
6	ζήτα	Ζ	Ζ	ζ	ζήτα
7	θήτα	Θ	Θ	θ	θήτα
8	ιότα	Ι	Ι	ι	ιότα
9	κappa	Κ	Κ	κ	κappa
10	λάμδα	Λ	Λ	λ	λάμδα
11	μi	Μ	Μ	μ	μi
12	νi	Ν	Ν	ν	νi
13	ξi	Ξ			
14	οmicron	Ο	Ο	ο	οmicron
15	πi	Π	Π	π	πi
16	ρi	Ρ			
17	σi	Σ			
18	τi	Τ			
19	υi	Υ			
20	φi	Φ			
21	χi	Χ			
22	ψi	Ψ			

Στην ομηρική εποχή, οι Έλληνες υιοθέτησαν το φοινικικό αλφάβητο και το ονόμασαν έτσι από τα δύο πρώτα γράμματα (Άλφα Βήτα). Το αλφάβητο αυτό σχηματιζόταν από 22 σύμφωνα και εξελίχθη του αποτελεί το ελληνικό αλφάβητο. Τα 22 γράμματα που οι Έλληνες παρέλαβαν από το φοινικικό αλφάβητο είναι τα εξής:

- Α, άλφα (από το άλεφ = βόδι)
- Β, βήτα (από το μπέτα = σπίτι)
- Γ, γάμμα (από το γκάμελ = καμήλα)
- Δ, δέλτα (από το ντάλεθ = πόρτα)
- Ε, ε - ψιλόν (από το ε = παράθυρο)
- Ζ, ζήτα (από το ζάν = όπλο)
- Η, ήτα (από το ετ = φράκτης)
- Θ, θήτα (από το τετ = φίδι)
- Ι, ιότα (από το ιόντ = χέρι)
- Κ, κάρφα (από το καφ = παλάμη)
- Λ, λάμδα (από το λάμεντ = βουκέντρα)
- Μ, μι (από το μεμ = νερά)
- Ν, νι (από το νουν = ψάρι)
- Ξ, ξι (από το σάν = πάσσαλος)
- Ο, ο - μικρόν (από το άιν = μάτι)
- Π, πι (από το πε = στόμα)
- Σαρπί (από το σάντε = ακόντιο)
- Κόππα (ηχητικά Κ από το κοφ = κόμπος)
- Ρ, ρο (από το ρες = κεφάλι)
- Σ, σίγμα (από το σιν = δόντια)
- Τ, ταφ (από το τάου = σήμα)

Οι διάλεκτοι της αρχαίας ελληνικής γλώσσας

